

Skolemøtet i Rogaland

Barns lek i SFO

Knut Løndal, professor, OsloMet   Stavanger 15.11.2019

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Program

SFO – en arena som tar lek på alvor

- Hva er egentlig lek?
- En didaktisk modell tilpasset skolefritidsordningen
- SFO-arbeiderens profesjonelle roller
- Steder for aktiv lek

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Hva er egentlig lek?

Voksne vil gjerne bruke kraften som ligger i barns lek

- Metode for å fremme barnas utvikling, læring og helse
- Et framtidsperspektiv på leken

MEN

- Leken er her og nå
- Lekens egentlige subjekt er leken selv
  - Leken gjør krav på oss
- Leken er en ubestemmelig bevegelse hit og dit
- Lek er uten formål eller hensikt
- Frivillig og tilfeldig**

Fysisk aktiv lek

“may be social or solitary, but the distinguishing behavioral features are a playful context, combined with ... moderate to vigorous physical activity, such that metabolic activity is well above resting metabolic rate”

(Pellegrini & Smith, 1998)

Slik lek kan også deles i **fri lek** og **veiledet lek**

- Veiledet lek: Leken iscenesettes av den SFO-ansatte
- Et tydelig barneperspektiv forutsettes
  - Det tas utgangspunkt i fri lek
  - Den SFO-ansatte inntar gjennomtenkt rolle i leken, og stimulerer til god aktivitet for alle barn

«Å leke med venner er det viktigste i SFO»

Lek i SFO skjer i spontant samspill mellom barn

Lek i **bestevennsgrupper**

- Gjensidig hengivenhet
- Lukkede grupper

Lek i **aktivitetsgrupper**

- Alle som vil kan delta
- Åpne grupper

Innenfor eller utenfor?

- Noen barn er sjenerte og tilbakeholdne
  - Stiller seg utenfor felles lek
  - Går utover det fysiske aktivitetsnivået
- Noen barn blir utestengt fra felles lek
  - Går utover trivsel og velvære

OSLO MET

Jeg står på en liten haug der jeg kan se alle barna som er ute. To gutter husker, noen jenter bruker fugleredehusken, en gruppe gutter og jenter spiller fotball på grusplassen, to jenter driver et rollespill i utkanten av grusplassen, fire jenter klatrer i et tre, to jenter leker med Hjulet, og en jente sitter alene på en huske i utkanten av området.

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

OSLO MET

*Jeg står på en liten haug der jeg kan se alle barna som er ute. To gutter husker, noen jenter bruker fugleredehusken, en gruppe gutter og jenter spiller fotball på grusplassen, to jenter driver et rollespill i utkanten av grusplassen, fire jenter klatrer i et tre, to jenter leker med Hjulet, og **en jente sitter alene på en huske i utkanten av området.***

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Utestenging

Richard er ny ved skolen/SFOen denne høsten. En dag kommer han til Bingen, og blir med på spillet sammen med de største barna. Richard blir oversett, og allerede etter to minutter trekker han seg ut av aktiviteten. Han henter sin egen ball som han trikser med. Dermed er det tre aktiviteter som løper parallelt: En gruppe mot hvert av målene, og Richard alene i midten. I visse situasjoner er Richard konfliktorientert, og kommer med ufine utrop til andre barn. Da han etter en stund spør om å få bli med i den et år yngre gruppa, får han negativt svar: «Nei, for du er så slem mot oss. Du er frekk, synes jeg.»

En didaktisk modell

	Høy grad av målfokus	Lav grad av målfokus
Høy grad av prosessfokus	A. Klassisk orientert posisjon SFO-arbeideren har et bestemt mål og organiserer og styrer aktiviteten etter dette målet	B. Prosessorientert posisjon SFO-arbeideren støtter prosessen , men styrer ikke med mål om et bestemt resultat
Lav grad av prosessfokus	C. Stedsorientert posisjon SFO-arbeideren tilrettelegger miljøet med et bestemt mål om hva som skal oppnås, men styrer ikke selve prosessen	D. Kaotisk posisjon SFO-arbeideren har ikke til hensikt å styre verken resultat eller prosess, men kan overvåke og gripe inn for å opprettholde sikkerhet

Kontrollert motivasjon

- Presset
- Overtalt
- Lokket med belønning
- Dårlig samvittighet
- «Selvtvang»

Korteste vei til ønsket utfall

Intervjuer: Er det viktig for deg å bevege deg og være i aktivitet når du er på SFO?

Gutt: Nei, fordi vi jeg eh..... (han finner ikke ordet) det gjør så vi får høy sånn.....

Intervjuer: Puls?

Gutt: Ja! Vi har løpt ti ganger rundt hele SFO!

Intervjuer: Å ja, har du lyst til å gjøre det da?

Gutt: Tja, men (navn på SFO-ansatt) tvinger meg med noen ganger, men han klarer det ikke...men han prøver å tvinge meg, men klarer det ikke

Selvbestemt motivasjon

- Glede
- Interesse
- Engasjement
- Verdifullt og viktig
- Gir mening

Kreativ, positive følelser, større og mer langvarig innsats

Intervjuer: Kan du si litt om hvordan det er å være på SFO?

Gutt: Det er gøy!

Intervjuer: Hvorfor er det gøy?

Gutt: Mm, fordi det er mye venner der

Intervjuer: Ja. Hva pleier du å gjøre sammen med vennene når du er på SFO?

Gutt: Kjøre med de bilene og sparkesyklene, og så leker jeg med taubanen oppi der - så husker jeg og så klatrer jeg der, sååååå sklir jeg i sklia bak og noen ganger leker jeg i skogen der, og så..

Jeg: Hva er det aller morsomste da?

Gutt: Det aller morsomste er å leike i sandkassa!

Overvåke

Åtte barn er ved den store sklia. Aktiviteten glir over i en lek de kaller Tordenskrutt. Barna prøver å komme seg opp sklia nedenfra. Mange barn prøver samtidig, og når de mister taket og sklir nedover, river de med seg andre barn. Det blir en uoversiktlig situasjon der barna faller over hverandre. Noen ler, andre roper. En SFO-ansatt står et stykke unna. Hun griper inn og stopper aktiviteten: "Nei, dette går ikke, slik aktivitet ender bare med grining." Aktiviteten fortsetter, men nå som tradisjonell skliing. Den SFO-ansatte står og følger med noen minutter før hun går til et annet sted.

Initiere og inspirere

Tre jenter oppholder seg på grusplassen. De har med pinner som bruker til å tegne i sanden. En SFO-ansatt følger interessert med og spør hva de tegner. Jentene forklarer, men spør om hun vet hvordan et paradis ser ut. Den SFO-ansatte smiler og sier at det er en god idé. Så forklarer hun hvordan paradiset kan tegnes i sanden, og hun hjelper jentene slik at de får til. Når paradiset er ferdigtegnet hjelper hun, på oppfordring, jentene til å huske reglene for paradisleken. Hun blir stående og se på at jentene hopper paradiset, og kommenterer blidt. Så trekker hun seg tilbake.

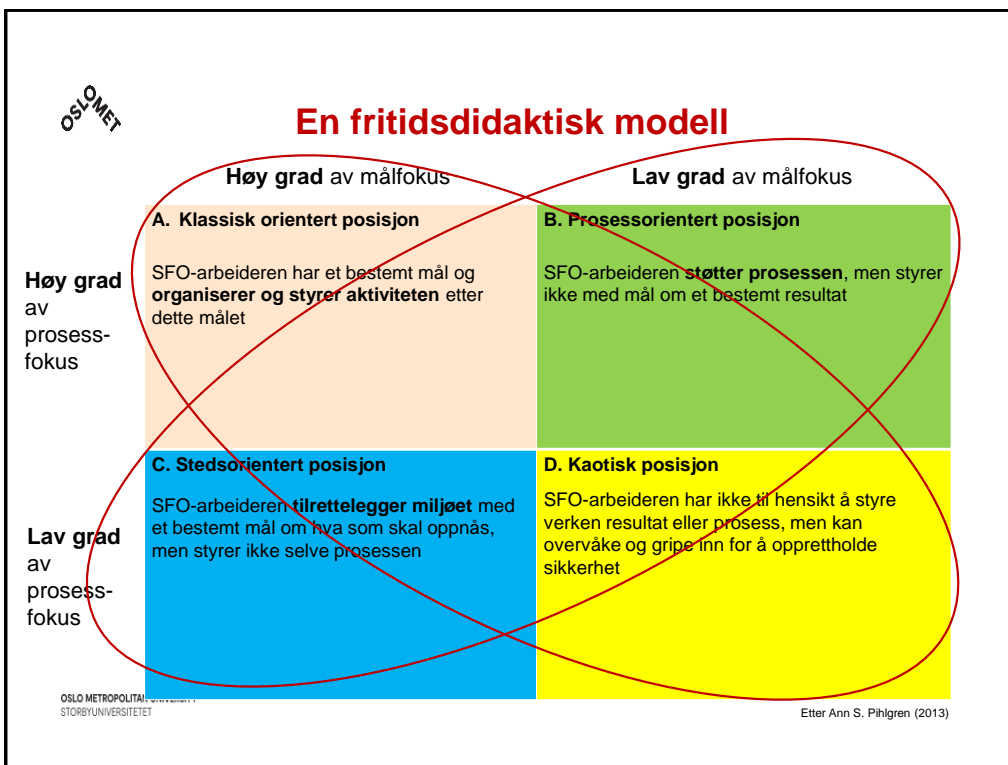
Delta og samhandle

Gutten tar kontakt med den unge SFO-arbeideren og spør om han vil spille fotball. Han svarer ja og henter en ball. Sammen går de mot en grusbane på uteområdet. På veien får de med seg to gutter til. På grusbanen begynner de å spille mot ett mål. SFO-arbeideren står i mål, og guttene spiller ute. Snart kommer det flere til, både jenter og gutter. Dermed blir det omstrukturering. Barna velger lag, men det blir lange forhandlingsstopp. SFO-arbeideren kommer forsiktig med noen forslag slik at aktiviteten kan komme i gang. Spillet går mot to mål. SFO-arbeideren deltar, men i en tilbaketrukket rolle. Likevel kommer han med motiverende utsagn, bidrar til å roe ned konflikter, og han tar seg tid til å trøste et barn som slår seg.

SFO-ansattes roller

- ~~«Fraværende»~~
  - ▶ ~~La barna leke fullstendig fritt~~
- **Organisere og styre**
  - ▶ Bestemme, sette i gang og styre aktivitet
- **Overvåke**
  - ▶ ~~For at sikkerheten skal bli ivaretatt og regler skal bli fulgt~~
- **Initiere og inspirere**
  - ▶ Kontakt preget av respekt og anerkjennelse
- **Delta og samhandle**
  - ▶ Være med på leken på «lik linje» med barna

OSLO MET

Noe å lese?

Løndal, K. (2019). Lek blant førsteklassinger i skole og skolefritidsordning: Pedagogisk perspektiv og didaktisk Handlingsrom. I A.A. Becker, E. Bjørnstad & H.D. Hogsnes, *Lek i begynneropplæringen. Lekende tilnærminger i skole og SFO* (s. 93-108). Oslo: Universitetsforlaget.

Løndal, K. (2019). Fysisk aktiv lek. Hur kan fritidslärare främja lärande hos barn i lågstadieåldern utan att leken fallerar. I A.S. Pihlgren (red.), *Rasten. Möjligheternas mallanrum*. Lund: Studentlitteratur.

Lund, S. & Løndal, K. (2017). Fysisk aktivitet i Aktivitetsskolen. *Barn*,35(4), 71-87.

Løndal, K. & Fasting, M.L. (2016). Magien i utetiden. I M. Øksnes & E. Sundsdal (eds.), *Barndom i barnehagen: Læring*, (95-116). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Løndal, K., Lund, S. & Bergsjø, C.H. (2016). Tilrettelegging for fysisk aktivitet i skolefritidsordningen i Oslo. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 10(2), 43-61.

Løndal, K. & Greve, A. (2015). Didactic Approaches to Child-Managed Play: Analyses of Teacher's Interaction Styles in Kindergartens and After-school Programs in Norway. *International Journal of Early Childhood*, 47(3), 461-479.

Greve, A. & Løndal, K. (2012). Læring for lek i barnehage og skolefritidsordning. *Nordisk barnehageforskning*, 5(19), 1-14.

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Oppgave

Ta utgangspunkt i egen SFO og diskuter:

- Hvilken rolle inntar **vi** overfor barna?

Hvordan passer dette til å fremme **aktiv lek**?

Aktivitetssteder for barn

Et sted

All menneskelige aktivitet skjer på et **sted**

To be at all - to exist in any way - is to be somewhere, and to be somewhere is to be in some kind of place. Place is as requisite as the air we breathe, the ground on which we stand, the bodies we have. We are surrounded by places. We walk over and through them. We live in places, relate in others in them, die in them. Nothing we do is unplaced.

Edward S. Casey

Affordances

Stedet vi befinner oss på påvirker opplevelsen av tilværelsen

- Barnet nærmer seg ulike rom på forskjellige måter, og dermed med forskjellig aktivitet

Begrepet **affordances** viser til forhold ved et miljø som tilbyr individet muligheter for handling

(James J. Gibson)

Affordances kan være overflater, objekter og substanser i et avgrenset miljø som **inviterer til** ulik form for handling

- Har ulike **handlingsmuligheter**, og **valgene** kan være forskjellige fra menneske til menneske
  - **Ikke** en funksjon **bare** av miljø eller **bare** aktør

Steder for fysisk aktiv lek

Gode muligheter for samvær, fysisk aktivitet og lek

- **Nærhet** til stedet betyr noe
- **Størrelsen** på arealet betyr noe
- Tilgang til **åpne plasser** betyr noe
- Tilgang til **utstyr og installasjoner** betyr noe
- Tetthet av **naturlige element** som trær og busker betyr noe

Tre hovedkategorier av steder for fysisk aktiv lek

Steder på bakken

- Store åpne flater
- Små, avgrensede steder
- «Stier»

Klatrebare steder

- Klatresteder
- Trapper og stiger

Steder med løse gjenstander og substanser

- Løse gjenstander
- Bevegelige gjenstander
- Substanser (sand og vann)

Oppgave

Ute:

- Hvilke muligheter og begrensninger finnes i SFO-ens uteareal og aktivitetsutstyr som brukes ute; hva benytter vi, hva kunne vi brukt mer?
- Kan vi utnytte utearealet og området rundt SFO på en enda bedre måte? Hvordan?

Inne:

- Hvilke muligheter og begrensninger finnes i SFO-ens inneareal og aktivitetsutstyr som brukes inne; hva benytter vi, hva kunne vi brukt mer?
- Kan vi utnytte innearealet på en enda bedre måte? Hvordan?